

Олена ПІТЕРСЬКА,

orcid.org/0000-0003-3621-6906

аспірант кафедри світової літератури

Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка

(Полтава, Україна) *bonheur.elen@gmail.com*

КОНЦЕПТ «ДЖЕНТЛЬМЕН» У ПРОЗІ ЕЛЕАНОР ПОРТЕР

Статтю присвячено дослідженню концепту «джентльмен» на матеріалі творчості американської письменниці Е. Х. Портер. У роботі висвітлено вербальні засоби втілення позначеного концепту, досліджено його семантику, функції, трансформацію в романах “The Turn of the Tide” (1908), “Oh, Money! Money!” (1918), оповіданні “Millionaire Mike’s Thanksgiving” (1919). На основі здобутків порівняльно-історичного методу, феноменологічного підходу та рецептивного, текстуального видів аналізу досліджено літературні характери, художні деталі, елементи символіки; проаналізовано портретні характеристики та діалоги героїв твору. Елементи структурного методу дали нагоду детально вивчити лексико-семантичну специфіку художніх образів. Автором статті зазначено, що чоловічі образи в літературі США кінця XIX – початку XX ст. репрезентують неоднозначну постать американського джентльмена, котрий є носієм європейських традицій, проте виявляє ознаки американської ідентичності, транслює новий світогляд, суголосний феномену «американської мрії»; доведено, що концепт «джентльмен» у романах та оповіданнях Е. Х. Портер відображає лінгвокультурну трансформацію, пов’язану з новою семантикою, що сформувалася на тлі потужного науково-технічного, соціально-політичного розвитку країни після подій Громадянської війни. У статті розглянуто зміни в семантичних нашіаруваннях концепту «джентльмен» у британському та американському дискурсах у культурно-історичному контексті. Доведено, що семантика концепту визначається лінгвокультурним середовищем, у котрому він формується. Доведено, що в американській культурі порубіжжя XIX–XX ст. у семантичній сфері концепту «джентльмен» нівелюється ознака соціального походження, натомість кастовій належності британського землевласника протиставлені риси американської ментальності, що уособлюють демократичні погляди, підприємливість, вміння користуватися обставинами, прагнення свободи, незалежності.

Ключові слова: американська мрія, концепт, ментальність, фронтір, характер, художній образ.

Olena PETERSKA,

orcid.org/0000-0003-3621-6906

Postgraduate Student at the Department of World Literature

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

(Poltava, Ukraine) *olenapiterska@gmail.com*

THE CONCEPT OF “GENTLEMAN” IN THE PROSE OF ELEANOR PORTER

The article is devoted to the study of the concept of “gentleman” based on the work of the American writer E. H. Porter. The work highlights the verbal means of embodying the indicated concept, investigates its semantics, functions, and transformation in the novels “The Turn of the Tide” (1908), “Oh, Money! Money!” (1918), the stories “Millionaire Mike’s Thanksgiving” (1919). On the basis of the achievements of the comparative-historical method, the phenomenological approach and the receptive, textual types of analysis, literary characters, artistic details, and elements of symbolism were investigated; the portrait characteristics and dialogues of the heroes of the work are analyzed. The elements of the structural method gave an opportunity to study in detail the linguistic and semantic specificity of artistic images. The author of the article states that male images in the US literature of the late 19th and early 20th centuries represent the ambiguous figure of the American gentleman, being the bearer of European traditions, but showing signs of the American mentality. He reveals a new ideology, consonant with the phenomenon of the “American dream”. It is proved that the concept of “gentleman” in the novels and short stories of E. H. Porter reflects the linguistic and cultural transformation associated with new semantic features that arose against the background of the country’s powerful scientific, technical, socio-political development after the events of the Civil War. The article deals with changes in the semantic layering of the concept of “gentleman” in British and American discourses in a cultural and historical context. It is noted that the semantics of the concept is determined by the linguistic and cultural environment in which it is formed. It has been proven that in the American culture of the 19th and 20th centuries in the semantic field of the concept “gentleman” the sign of social origin is leveled, instead, the caste belonging of the British landowner is contrasted with the features of the American mentality, which embody democratic views, entrepreneurship, the ability to use circumstances, the desire for freedom, independence.

Key words: American dream, concept, mentality, frontier, character, artistic image.

Постановка проблеми. Літературний текст як сукупність знаків вербально відображає індивідуальне художнє мислення, світобачення, естетичні вподобання автора, носія мови і культури свого народу. Спостереження за трансформацією концептів у літературознавчій сфері уможлиблює різнобічний підхід до інтерпретації художніх образів, часопростору, сприяє виявленню авторських інтенцій. Актуальність роботи зумовлена інтересом до позначеної дефініції у галузі гуманітарних наук, відсутністю уніфікованого визначення терміну «концепт» у лінгвістиці та літературознавстві. Концепт «джентльмен» залишається актуальним не тільки в сучасному англomовному дискурсі, а й в українській перекладацькій діяльності, оскільки рухливість лексики, соціально-історичні зміни неодмінно позначаються на мистецтві слова новими семантичними нашаруваннями. У романному масиві літератури США концепт «джентльмен» відіграє визначну роль, оскільки гендерні колізії у творчості письменників зазвичай транслюють соціокультурний код певної епохи. Комплексні дослідження творчості Е. Х. Портер у сучасному літературознавстві відсутні, тому залишаються відкритими питання про концептосферу, архітектоніку романів, оповідань письменниці та її роль у літературному процесі США кінця XIX – початку XX ст.

Аналіз досліджень. Наукові розвідки засвідчують, що фундаментальна проблема зв'язків мови та мислення актуалізує ідею інтеграції досліджень в галузі когнітивної лінгвістики, лексикології, психології, філософії, літературознавства. Дефініційна модель концепту має чимало протиріч; останнім часом у вітчизняній філології концепт розглядали «як ментальне утворення в свідомості <...>, фіксацію колективного досвіду, який стає набутком індивіда» (Літяга, 2013: 48). Також концепт вважають складовою одиницею концептосистеми, «семантичної моделі головних світоглядних понять, яка об'єктивується в слові, <...> репрезентує <...> ментальні, історичні та етнічні знаки у свідомості народу» (Юрченко, 2008: 270). Ґрунтовне та багатоаспектне тлумачення терміну представлено у «Словнику сучасної лінгвістики»: «концепти – це ментальні утворення, основним виявом яких постають збережані в людській пам'яті в тих чи тих стереотипах усвідомлювано-типизовані фрагменти досвіду. <...> У концептах знаходять свій вияв образно-перцептивні, поняттєві та емоційно-ціннісні параметри узагальненого світосприйняття. <...> Концепти є надзвичайно рухливими утвореннями, тому їх важко і складно засвідчити у словниках, підтвер-

дженням постає їхня багатомірність» (Загнітко, 2012: 101). Аналіз неоднозначного застосування лексеми «джентльмен» для реалізації відповідного концепту в англomовному дискурсі також позначено в сучасних наукових студіях: «...автори відрізняються не тільки за кількісними показниками вживання лексеми “джентльмен”, а й за тим, який зміст вони вкладали в це поняття» (Єсипенко, 2012: 72). Зафіксовано «соціолінгвістичні зміщення», що доводить семантичну рухливість концептів «джентльмен», «джентльменство», оскільки «якості, які первинно характеризували справжнього джентльмена, представника вищого класу, що відрізняли його від людей нижчого класу, з часом вийшли за вузькі межі кастовості» (Єсипенко, 2012: 72).

Мета статті – визначення літературно-художніх засобів втілення концепту «джентльмен» у прозі Е. Х. Портер. Відповідно до мети використано елементи порівняльно-історичного, структурного методів дослідження, феноменологічний підхід до аналізу художнього тексту. Об'єктом наукового пошуку є романи “The Turn of the Tide” (1908), “Oh, Money! Money!” (1918), оповідання “Millionaire Mike’s Thanksgiving” (1919). Предмет дослідження становлять семантика, функції, трансформація концепту «джентльмен» у художніх текстах письменниці.

Виклад основного матеріалу. У художньому просторі оповідань і романів Е. Х. Портер репрезентовано широкий спектр образів-характерів, котрі відображають звичаї, традиції мешканців Нової Англії початку XX ст. Культурне життя США цього періоду позначено бурхливим розвитком науково-технічного прогресу, оновленням літературних традицій, що призвело до критичного осмислення сталих соціальних стереотипів, які панували на сході країни від часів перших переселенців. Трансформація концепту «джентльмен», його семантики в лінгвокультурному середовищі США цілком відповідні соціально-політичним умовам історичного періоду після Громадянської війни. На початку XX ст. суттєво змінюється так званий «фронтір», соціокультурну значущість котрого образно висвітлено у дослідженні Ф. Дж. Тернера: «Фронтір – це кордон ефективної американізації. Дика пустеля випробує колоніста. Вона знаходить його у європейському одязі, з європейським мисленням, інструментарієм та засобами комунікації» (Turner). Згодом дикий світ змушує колишнього європейця відмовитися від залізниці та сісти у березове каное, одягти мисливську сорочку і мокасини, «розміщує його в дерев'яній хатині

черокі та ірокезів і оточує індіанським частоколом» (Turner). У сучасних наукових розвідках зазначено, що кінець доби американського фронтиру став очевидним у 1940–1950-х роках, коли «електрифікація сільських районів, розвиток авіаперевезень, поширення радіо та телебачення майже не залишили «білих плям» на карті США» (Криницька, 2017: 25). Проте ми вважаємо, що досягнення Старого світу були переосмислені та пристосовані до принципово нової філософії життя вже після Громадянської війни, коли з великими труднощами, але наполегливо змінювалося культурне протистояння між малоосвоєним і малозаселеним заходом та розвиненим сходом країни, який уособлювали штати, що увійшли до території Нової Англії. Як зазначив Л. Патті, «війна навчила мільйони чоловіків, котрі <...> з сільських ферм в одну мить опинилися в регіонах, які були для них справжньою чужиною <...>. Цілі армії молодих людей прибули з віддалених пагорбів Нової Англії. Лише Массачусетс відправив 159 тисяч осіб» (Pattee). Громадянська війна вплинула на свідомість мешканців США, котрі зробили величезний крок від спільноти переселенців до нації громадян. У цей період семантика концепту «джентльмен» в американському соціумі та літературі США набуває нових ознак, оскільки походження, навіть високий рівень освіти та виховання вже не відіграють визначної ролі, натомість найголовнішими цінностями вважаються патріотизм, чесність, відповідальність, самостійність і незалежність.

Чоловічі образи в літературі повоєнного періоду репрезентують неоднозначність постаті американського джентльмена, котрий на ментальному рівні залишається носієм європейських традицій (стриманість, лицарське ставлення до жінки, відчуття власника), але здебільшого виявляє особливості нового світогляду: прагнення свободи і справедливості. Герої новел О. Генрі, оповідань Джека Лондона та Ф. Брета Гарта вирізняються сміливістю, яскравими характеристиками; Т. Драйзер критично переосмислює агресивний вплив буржуазних взаємин на формування особистості. Нерідко в літературі позначеного періоду модально-експресивна оцінка лексеми «джентльмен» має іронічний відтінок. У лексиконі Оксфордського словника значення відповідної мовної одиниці тлумачиться так: «людина ввічлива і добре освічена, яка має вишукані манери та завжди поводить себе добре, <...> (застаріле) людина, що належить до вищого соціального класу, особливо та, кому не потрібно працювати» (Oxford Learner's Dictionary). Філологічні

дослідження останнього десятиріччя доводять, що в українському художньому перекладі американських романів XIX–XX ст. зафіксовано «концептуальні ознаки ядерних елементів концепту «джентльмен»: шляхетне походження, бездоганна поведінка, вищий соціальний статус» (Голубенко, 2016: 144). Інші результати наукових розвідок підкреслюють різницю в асоціативному сприйнятті концепту «джентльмен» в британському та американському соціумах: «У XIX столітті джентльмен починає активну підприємницьку діяльність, особливо в умовах американського суспільства, що інтенсивно на той час розвивалося» (Єсипенко, 2012: 43). Отже, семантика концепту «джентльмен» у літературі США не завжди уособлює шляхетне походження.

У романах Е. Х. Портер “The Turn of the Tide”, “Oh, Money! Money!” втілено авторське бачення проблеми гендерних протиріч, формування чоловічого характеру на реалістичному тлі тогочасного життя Нової Англії. Знайомство з бостонською та кембриджською інтелігенцією у штаті Массачусетс вплинуло на формування специфіки чоловічих образів у творчості письменниці. Авторка іронізує над пересічністю, вульгарними манерами комерсантів, рафінованістю відірваних від життя мрійників, але образи головних героїв у романному масиві письменниці вирізняються динамікою розвитку. Загалом центральними персонажами романів Е. Х. Портер є представники міської інтелігенції: лікарі, вчені, митці, бізнесмени, багаті спадкоємці, колекціонери тощо; образну панораму оповідань збагачує опис фермерського життя.

Маргарет Кендалл, головна героїня роману “The Turn of the Tide”, після трагічної загибелі батьків змушена спілкуватися з сім'єю свого опікуна. Незалежність, самостійність Маргарет протиставлена консервативній поведінці Френка Спенсера, що пояснює специфіку колізій у романі. Френк Спенсер – ідеальний джентльмен з погляду представників свого класу: він стриманий, вихований, його мова та вміння спілкуватися бездоганні: «outside, he was a delightful gentleman – a little grave, perhaps, for his thirty-three years, but none the less a favorite, particularly with anxious mothers having marriageable, but rather light-headed, daughters on their hands» (Porter, 2011). Авторка іронічно натякає, що вік героя, особливо його матеріальний статус роблять його бажаним у сім'ях, де є хоча б одна незаміжня донька. Але Маргарет, яка пройшла у дитинстві сувору школу життя, вважає свого опікуна бездушним. Насправді героїня роману підсвідомо побачила в

образі «справжнього джентльмена» власне відображення, оскільки бездоганні манери та зовнішність «справжньої леді» – лише маска, під якою приховані високі почуття та бурхливі емоції. Портретна характеристика Френка Спенсера нагадує образи з романів Джейн Остін: «His eyes were brown, his nose was straight and long, and his mouth firm and clean-cut» (Porter, 2011). Погляд, тверде підборіддя увиразнюють впевненість героя у собі та віру в тих, хто працює на його борошномельному виробництві. Але Маргарет, котра вирішує змагатися з опікуном-фабрикантом, дивиться на Френка упереджено, вважає, що він позбавлений гуманності, оскільки люди для цього бізнесмена – лише гвинтики великого механізму: «His whole appearance was that of a man sure of himself – and of others. To Frank Spencer the vast interests of Spencer & Spencer, as represented by the huge mills that lined the river bank, were merely one big machine; and the hundreds of men, women, and children that dragged their weary way in and out the great doors were but so many cogs in the wheels» (Porter, 2011). Е. Х. Портер не приховує недоліків у характері героя, який за плавним ходом фабричного колеса не помічає, що у так званих «гвинтиків» є душа, проте авторська інтенція здебільшого проглядає крізь почуття Маргарет, котра поступово усвідомлює силу характеру Френка, стрижневою рисою якого є абсолютна чесність. Героїня роману не помічає під час запеклої дискусії, як зацікавлено подивився на неї Френк Спенсер, почувши її слова про єдність з трударями. Драма Френка у тому, що він, маючи високий статус, і себе відчуває одним з «гвинтиків» власного бізнесу: «... my hands are tied. I am simply a part of a great machine – a gigantic system, and I must run my mills as other men do» (Porter, 2011). Справжня сутність Френка розкривається під час пожежі: «Frank and Ned Spencer, together with McGinnis, had worked side by side with the firemen in clearing the mills of the frightened men, women, and children» (Porter, 2011). Відчайдушно ризикуючи власним життям, Френк Спенсер рятує працівників фабрики, але йому потрібно набагато більше мужності, щоб зізнатися Маргарет у коханні. Концепт «джентльмен», з яким асоціюється характер героя роману, пережив значні соціолінгвістичні зміни в культурі США, а саме: зникли його первинні ознаки, що притаманні англійському культурному феномену: шляхетне походження, обов'язкові манірність і незворушність. Американський джентльмен, утілений в образі Френка Спенсера, буржуазного походження, він досконало знає бізнес, яким володіє, не соромиться будь-якої праці. Герой

твору внутрішньо експансивний, проте завжди керує власними емоціями. Френк Спенсер після смерті батька та старшого брата взяв на себе відповідальність за сім'ю, тому бізнес для нього – це продовження сімейних традицій. Палко закоханий, він стримує власні почуття заради щастя Маргарет. Його характер увиразнений динамічними діалогами, емоційно-експресивним проявом почуттів. У романі репрезентовано різні чоловічі характери, але тільки Френка Спенсера авторка називає джентльменом. Семантика художнього образу моделює авторське осмислення концепту «джентльмен». Освіта та виховання, інтелігентна поведінка є тільки зовнішніми рисами того, що насправді було закладено в культурні традиції США з часів фронтиру, натомість мужність, відповідальність, підприємливість й чесність увійшли до ядерної зони концепту «джентльмен» в американському романному дискурсі.

Образ ексцентричного мільонера Стенлі Фултона в романі “Oh, Money! Money!” асоціативно нагадує персонажів Ч. Дікенса. Бізнесмен вперше замислився над швидкоплинністю життя та вирішив знайти родичів, яким міг би залишити двадцять мільйонів доларів. Портретна характеристика героя відображає протиріччя в його характері: «His blue eyes, fixed just now in a steady gaze upon a row of ponderous law books across the room, were friendly and benevolent in direct contradiction to the bulldog, never-let-go fighting qualities of the square jaw below the firm, rather thin lips» (Porter, 2004). Добрі блакитні очі дисонують з квадратним підборіддям бульдога, жвава хода, струнка постава – з лисиною на голові. Властивості художнього характеру витлумачено в глосарії літературознавчих термінів за редакцією М. Г. Абрамса: “Characters are the persons represented in a dramatic or narrative work, who are interpreted by the reader as being endowed with particular moral, intellectual, and emotional qualities by inferences from what the persons say and their distinctive ways of saying it – the dialogue – and from what they do – the action” (Abrams, 1999: 32–33). У глосарії також зазначено, що темперамент, бажання, мова персонажу цілком відповідні мотивації його вчинків. Стенлі Фултон належить до того типу американського характеру, про який зазвичай кажуть: «Він зробив себе сам». Успішний банкір колись співчував кожному, хто ходив у розірваному взутті, але згодом вирішив, що філантропія розбещує людей. Життєвий досвід, критичне ставлення до негативних рис людської природи змушують героя твору піти на експеримент. Він відрахував значні суми на користь трьох кузенів, яких знайшли детективи,

але хоче побачити, як кожен з двоюрідних братів буде витрачати гроші. Ховаючись під чужим іменем, Стенлі Фултон їде до провінційного містечка, в котрому живуть його родичі, але не підозрює, яке випробування чекає на нього. Авторка з гумором описує переживання Стенлі, який вперше зрозумів, що існують справжні людські почуття, родинні зв'язки та спогади про дитинство. Сюжет роману насичений пригодами, кумедними обставинами. Кузени Стенлі Фултона безглуздо розпоряджаються грошима, адже ніхто з них ніколи не докладав підприємницьких зусиль для того, щоб покращити власне матеріальне становище. Кожен з героїв отримав те, на що заслуговує, але і Стенлі змушений робити вигляд, що він розорився, адже жінка, яку покохав мільйонер, принципово не погоджується на нерівний шлюб. Головний герой нарешті усвідомлює, що є цінності, котрі не вимірюються грошима, а філантропічна діяльність не завжди розбещує людей. Стенлі Фултон – талановитий та завзятий підприємець, який пройшов шлях від бідного клерка до мільйонера, але по-справжньому щасливим відчув себе тільки у шістдесятирічному віці. Гумор, парадоксальні ситуації в сюжеті твору є засобами реалізації авторських інтенцій. Колізії роману подібні Різдвяній історії з щасливим фіналом, котрий має повчальний зміст, незважаючи на те, що головний герой не потребує духовного переродження на кшталт Скруджа з відомої повісті Ч. Діккенса «Різдвяна пісня в прозі». Так, Стенлі Фултон тривалий час не цікавився родичами, пізно одружився, оскільки присвятив життя накопиченню грошей, проте мільйонеру не притаманна жадібність, його захоплювали бухгалтерські справи і процес накопичення значно більше, ніж комфорт та інші задоволення, котрі уможливило капітал. Динамічний характер головного героя уособлює феномен американської мрії: якщо є мета, доклади зусиль, щоб досягти її, якщо є бажання змінити життя, починай діяти, не звертаючи уваги на свій вік. Авторка не намагається інспірувати святенницьку мораль, не стверджує, що гроші не потрібні людині, але на прикладі безглуздих витрат кузенів Стенлі Фултона доводить, що прибутки приносять задоволення володареві тільки тоді, коли є гідна життєва мета та пристойні засоби її досягнення. Обраниця мільйонера називає це «власним внеском»: “I’m always worked up – over money. It’s been money, money, money, ever since I could remember! We’re all after it, and we all want it, and we strain every nerve to get it. We think it’s going to bring us happiness. But it won’t – unless we do our part” (Porter, 2004). Головний герой твору

наділений ексцентричним характером, але його образ уособлює феномен «американської мрії», прикмети життєвого оптимізму: підприємливість, здатність ризикувати, вміння відстоювати закони свободи і справедливості, жити та діяти так, як дозволяють власні сили. Така семантика образу наповнює концепт «джентльмен» в романному дискурсі США новим змістом.

Оповідання “Millionaire Mike’s Thanksgiving” опубліковано 1919 р. у збірці «Заплутані нитки». 2018 р. твір увійшов до дитячої збірки романтично-повчальних історій, присвячених Дню подяки (“Thanksgiving Tales for Children”). Жанр короткого оповідання (short story) в літературі США вирізняється лаконічною формою, напруженим сюжетом, яскравими характеристиками. Внутрішній світ персонажів увиразнюють діалоги, також важливу роль в образній системі оповідання відіграє художня деталь. Символіка назви твору актуалізує ідею свята, котре у США щорічно відзначається у листопаді. Традиційно цей день збирає людей у родинному колі, але мільйонер Вільям Сеймор Хенс, головний герой оповідання, не має бажання приєднуватися до будь-якого товариства, оскільки переживає життєву драму. Після автомобільної аварії чоловік змушений пересуватися в інвалідному кріслі, що викликає в нього протест, незадоволення та розчарування. Лікарі обіцяють, що стан Вільяма обов’язково покращиться, але нетерплячий джентльмен бажає негайно отримати все разом: “It was Thanksgiving, but the Millionaire was not thankful. He was not thinking of what he had, but of what he wanted. He wanted his old strength of limb, and his old freedom from pain. True, the doctors had said that he might have them again in time, but he wanted them now. He wanted the Girl, also” (Porter, 2006). Невдячність Вільяма (“the Millionaire was not thankful”) та назва свята (“Thanksgiving”) створюють ідейну опозицію в оповіданні. Силою обставин бізнесмен опинився серед шумного натовпу вулиці під час очікування свого службовця. Підліток, котрий побачив газети в руках чоловіка, вирішив допомогти їх продати. Коли дрібні гроші падають на коліна збентеженого Вільяма, він вирішує не відмовлятися від ролі вуличного продавця газет та називає себе Майком. Події оповідання розвиваються стрімко: підліток запрошує так званого Майка до себе в гості, де головний герой побачив зовсім інше життя. У бідній сім’ї є дванадцятирічна дівчина, яка змушена користуватися милицями, вона захоплено розглядає крісло Майка та каже, що не бачила нічого кращого, ніж цей «прекрасний», «грандіозний» винахід з колесами. Мільйонер здивовано спосте-

рігас, як люди радіють під час свята, незважаючи на жалюгідний матеріальний стан. Кульмінацією оповідання є зустріч бізнесмена з коханою дівчиною, котра опікується цією сім'єю та приносить традиційну індичку на День подяки. Дейзі Керролтон – муза Вільяма, його кохання; разом з нею він мріяв провести День подяки, але мрія здійснюється в надзвичайних обставинах. Зовнішність та мовленнєва характеристика героїні дисонують з лексикою мешканців бідного будинку, інтер'єром кімнати, проте Дейзі не принижує себе удаванням, залишаючись собою. Вільям, називаючи себе Майком, відчуває незручність, натомість Дейзі, зрозумівши причину мимовільної інтриги, вважає, що такий образ пасує мільйонеру значно більше. Чим може поділитися вуличний продавець газет з сім'єю, яка запросила його на День подяки? Рука Вільяма-Майка сором'язливо відмовляється від золотої монети в кишені, але десять центів, які герой пропонує хлопчику, викликають лавину обурення з боку Джима: «Я запросив тебе в гості, це не потребує оплати». Нумізматичні художні деталі (дайм та золотий долар) уособлюють бінарну опозицію «багатий – бідний», спонукають до роздумів про головні життєві цінності. Мільйонер нарешті усвідомлює, що не все можна придбати за гроші: “And for the second time that day the Millionaire had found something that money could not buy” (Porter, 2006). Після свята Вільям помірковано та методично планує фінансову допомогу сім'ї Джима, але під пильним поглядом Дейзі на обличчі героя з'являється рум'янець, його голос починає тремтіти: “I never thought”, he said, just touching the crutches at his side, “that I'd ever be thankful for – for these. But I was – almost – today. You see, it was they that – that brought me – my dinner”, he finished, with a whimsicality that did

not hide the shake in his voice» (Porter, 2006). Невпевненість, хвилювання Вільяма увиразнюють деталі портретної характеристики, переривчаста синтаксична будова його мови. Характер головного героя відображено у художньому тексті в динаміці, його внутрішня рефлексія розкривається на тлі особистого почуття. Оповідання має відкритий фінал, що уможливує рецептивне осмислення подальшого розвитку подій. Образ молодого мільйонера доповнює загальну модель концепту «джентльмен» специфічними рисами американської ментальності (благойдність, демократична поведінка, винахідливість), репрезентує авторський оптимізм, віру в людину.

Висновки. За результатами проведеного дослідження доходимо висновку, що концепт «джентльмен» у романах та оповіданнях Е. Х. Портер трансформувався, набувши нових семантичних ознак на тлі потужного розвитку країни після подій Громадянської війни та науково-технічного процесу початку ХХ ст. Відомо, що семантика концепту «джентльмен» у британському дискурсі теж поступово змінювалася відповідно соціально-політичним обставинам від Середньовіччя до Вікторіанської доби. Проте саме в американській культурі з другої половини ХІХ до початку ХХ ст. нівелюється ознака соціального походження. Соціальному статусу британського землевласника протиставлені риси американської ментальності, що уособлюють феномен «американської мрії»: демократичні погляди, підприємливість, вміння користуватися обставинами, прагнення свободи, незалежності. Отже, семантика концепту «джентльмен» в англійському дискурсі визначається лінгвокультурним середовищем, у котрому позначена дефініція пройшла соціально-історичні етапи формування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голубенко Н. І. Відтворення англійських репрезентацій концептосфери американського півдня в українському художньому перекладі (на матеріалі американських романів ХІХ–ХХ ст.): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2016. 218 с.
2. Єсипенко Н. Г. Лінгвокультурний концепт «Джентльменство» в творах англійської літератури ХVІІІ століття. *Міжкультурна комунікація : мова – культура – особистість* : матеріали VI Міжнародної наук.-практ. конф., м. Острого, 26-27 квітня 2012 р., Острого : Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2012. С. 71–74.
3. Єсипенко Н. Г. Роль асоціативних зв'язків у текстовій репрезентації концепту // *Вісник КНЛУ. Філологія*. Київ, 2012. Том 15. № 2. С. 41–46.
4. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни : в 4 т. Донецьк : ДонНУ, 2012. Т. 2 : К – О. 350 с.
5. Криницька Н. І. Міфологія фронтиру в сучасній американській науковій фантастиці на прикладі літератури та кіномистецтва // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Філологія*. Харків, 2017. Вип. 76. С. 23–29.
6. Літяга В. В. Поняття «концепт» у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ, 2013. 1(46). С. 48–50.
7. Юрченко О. В. Дефініція концепту в сучасних лінгвістичних дослідженнях // *Вісник Запорізького національного університету*. Запоріжжя, 2008. № 2. С. 268–272.
8. Abrams M. H. *A Glossary of Literary Terms* : Seventh Edition. Boston: Heinle & Heinle, 1999. 366 p.

9. Oxford Learner's Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/gentleman> (дата звернення 22.07.2023)
10. Pattee F. L. A History of American Literature Since 1870. The Project Gutenberg eBook. URL: <http://www.gutenberg.org/files/42593/42593-h/42593-h.htm> (дата звернення 12.07.2023).
11. Porter E. H. The Turn of the Tide. The Project Gutenberg eBook, 2011. URL: <http://www.gutenberg.org/files/36401/36401-h/36401-h.htm> (дата звернення 12.07.2023).
12. Porter E. H. Oh, Money! Money! The Project Gutenberg eBook, 2004. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/5962/pg5962-images.html> (дата звернення 13.07.2023).
13. Porter E. H. Millionaire Mike's Thanksgiving. The Project Gutenberg eBook, 2006. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/19336/pg19336.html> (дата звернення 14.07.2023)
14. Turner F. J. The Significance of the Frontier in American History. URL: <https://nationalhumanitiescenter.org/pds/gilded/empire/text1/turner.pdf> (дата звернення 12.07.2023)

REFERENCES

1. Holubenko N. I. (2016). Vidtvorennia anhlomovnykh reprezentatsii kontseptosfery amerykanskooho pivdnia v ukrainskomu khudozhnomu perekladi (na materialy amerykanskykh romaniv XIX–XX st.) [Reproduction of English-Language Representations of the Conceptual Sphere of the American South in Ukrainian Literary Translation (Based on American Novels of the 19th–20th Centuries)] (Candidate's thesis). Kyiv National Linguistic University. Kyiv [in Ukrainian].
2. Yesypenko N. H. (2012). Linhvokulturnyi kontsept "Dzhentlmenstvo" v tvorakh anhliiskoi literatury XVIII stolittia [Linguistic and cultural concept of "gentlemanship" in the works of English literature of the 18th century], *Mizhkulturna komunikatsiia: mova – kultura – osobystist : materialy VI Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* [Intercultural communication: language – culture – personality: materials of the 6th International Scientific and Practical Conference]. Ostroh [in Ukrainian].
3. Yesypenko N. H. (2012). Rol asotsiatyvnykh zviyazkiv u tekstovii reprezentatsii kontseptu [The role of associative links in the textual representation of the concept]. *Visnyk KNLU. Filolohiia*. – Kyiv National Linguistic University Bulletin. Philology, 15 (2), 41–46. [in Ukrainian].
4. Zahnitko A. P. (2012). Slovnyk suchasnoi linhvistyky : poniattia i terminy : v 4 t. T. 2 : K – O [Dictionary of Modern Linguistics : Concepts and Terms : in 4 volumes. Volume 2 : K – O]. Donetsk : DonNU [in Ukrainian].
5. Krynytska N. I. (2017). Mifolohiia frontyru v suchasni amerykanski naukovi fantastytsi na prykladi literatury ta kinomytstva [The Frontier Mythology in the Contemporary U.S. SF at the Core of Literature and Movies]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Filolohiia*. – V. N. Karazin Kharkiv National University Bulletin. Philology, 76, 23–29. [in Ukrainian].
6. Litiia V. V. (2013). Poniattia "kontsept" u paradyhmi suchasnykh linhvistychnykh doslidzhen [Term "Concept" in the Modern Linguistic Paradigm]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. – Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, 1(46), 48–50. [in Ukrainian].
7. Yurchenko O. V. (2008). Definiitsiia kontseptu v suchasnykh linhvistychnykh doslidzhenniakh [Definition of Concept in Modern Linguistic Researches]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*. – Bulletin of Zaporizhzhia National University, 2, 268–272. [in Ukrainian].
8. Abrams M. H. (1999). A Glossary of Literary Terms. Seventh Edition. Boston : Heinle & Heinle.
9. Oxford Learner's Dictionary. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/gentleman>.
10. Pattee F. L. A History of American Literature Since 1870. The Project Gutenberg eBook. URL: <http://www.gutenberg.org/files/42593/42593-h/42593-h.htm>.
11. Porter E. H. The Turn of the Tide. The Project Gutenberg eBook (2011). Retrieved from <http://www.gutenberg.org/files/36401/36401-h/36401-h.htm>.
12. Porter E. H. Oh, Money! Money! The Project Gutenberg eBook (2004). URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/5962/pg5962-images.html>.
13. Porter E. H. Millionaire Mike's Thanksgiving. The Project Gutenberg eBook (2006). URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/19336/pg19336.html>
14. Turner F. J. The Significance of the Frontier in American History. URL: <https://nationalhumanitiescenter.org/pds/gilded/empire/text1/turner.pdf>